

بررسی مقایسه‌ای میزان پویایی گروهی معلمان در مدارس با جوهای سازمانی مختلف (باز-بسته)

نگین جباری^۱

چکیده

هدف کلی که این تحقیق دنبال می‌کرد مقایسه میزان پویایی گروهی معلمان در مدارس با جوهای سازمانی باز-بسته و ارائه پیشنهادهای جهت بهبود پویاهای گروهی معلمان و در نتیجه افزایش کیفیت آموزش بود. فرضیه‌های پژوهش عبارت بودند از:
- پویایی گروهی معلمان در مدارس با جو سازمانی بسته-باز متفاوت است.
- پویایی گروهی معلمان در مدارس دخترانه و پسرانه با جو سازمانی یکسان متفاوت است.
- پویایی گروهی معلمان در مدارس ابتدائی و راهنمایی با جو سازمانی یکسان متفاوت است.

روش تحقیق توصیفی از نوع عملی-مقایسه‌ای بود. جامعه آماری شامل کلیه معلمان مدارس دخترانه و پسرانه، بخش دولتی و غیرانتفاعی در مقاطع تحصیلی ابتدائی و راهنمایی در شهر گرگان بوده است. تعداد ۲۱۸ نفر از معلمان به عنوان نمونه پژوهش، با استفاده از روش خوشه‌ای چند مرحله‌ای از بین ۱۲۹۸ نفر انتخاب شدند. جهت به دست آوردن اطلاعات از دو پرسشنامه توصیف جو سازمانی و سنجش پویایی گروهی استفاده شد.

در تحلیل داده‌ها از روش آمار توصیفی (رسم جدول توزیع فراوانی، محاسبه میانگین، واریانس و انحراف معیار) و استنباطی (آزمون T) استفاده شد.
یافته‌های تحقیق در سطح معنی‌داری ۹۵٪ به شرح زیر است:
۱- پویایی گروهی در بین معلمان مدارس با جوهای سازمانی (باز-بسته) متفاوت است.

- ۲- پویایی گروهی معلمان که در مدارس دخترانه و پسرانه با جو سازمانی باز عمل می‌کنند، متفاوت است.
- ۳- پویایی گروهی معلمان که در مدارس دخترانه و پسرانه با جو سازمانی بسته عمل می‌کنند، متفاوت است.
- ۴- پویایی گروهی معلمان که در مدارس ابتدائی و راهنمایی با جو سازمانی باز عمل می‌کنند، متفاوت است.
- ۵- پویایی گروهی معلمان که در مدارس ابتدائی و راهنمایی با جو سازمانی بسته عمل می‌کنند متفاوت است.

مقدمه

به گفته مورینو، انسان در گروه متولد می‌شود، در گروه زندگی و کار می‌کند و در گروه بیمار و درمان می‌شود. در گروه زیستن برای انسان امری اجتناب‌ناپذیر است. مناسبات بین افراد که پیامد آن پویش و پویایی گروه‌هاست و به گونه‌ای خود جوش به هنگام کار کردن پدید می‌آید تأثیری شگفت بر بهره‌وری سازمان دارد و این امر باعث شده است که به بررسی مقایسه‌ای تأثیر جو سازمانی بر میزان پویایی گروه‌ها بپردازیم. چرا که جامعه پویا، آموزش و پرورش پویا می‌خواهد، این پژوهش که در هدف نظری-کاربردی، در محتوا مدیریتی-آموزشی و در روش توصیفی و از نوع مقایسه‌ای است به بررسی مقایسه‌ای میزان پویایی گروه‌های معلمان در مدارس با جوهای سازمانی باز و بسته می‌پردازد و در ادامه، پویایی گروه‌ها در مدارس دخترانه و پسرانه و نیز ابتدائی و راهنمایی را با جو سازمانی یکسان بررسی می‌نماید.

امروزه با گسترش حرفه‌ها و صنایع و تعدد گروه‌های کار، اهمیت پویاهای گروهی و روابط انسانی بر بازده و بهره‌وری سازمان انکارناپذیر است. نتیجه تحقیقات نشان داد که گروه، غیر از حضور ساده دیگران است و حاصل

تعاملات گروهی فراتر از مجموع احساسات فردی و پیوندهای عاطفی اعضا است، از سوی دیگر بر اساس نخستین قانون ژرژ هومنز (۱۹۵۰) در مطالعات مشهور خود درباره گروه‌ها، هر گروه در هر لحظه از تاریخ خود ادامه حیات در یک محیط ناگزیر است.

راستی چرا «روابط متقابل بین اعضاء»، «پیوندهای عاطفی»، «مجموعه اصول ارزشی» و همه آنچه پویایی گروه نامیده می‌شود از مدرسه‌ای تا مدرسه دیگر متفاوت است؟ ادراک معلمان از محیط کارشان بر کنشهای متقابل میان گروه‌های مدرسه یعنی مدیران، معلمان، کارکنان و دانش‌آموزان تأثیرگذار است و این تفاوتها بیش از هر چیز ذهن پژوهشگران را متوجه «تحقق هدفهای آموزشی» می‌نماید.

از آنجا که تحقیق این اهداف مستلزم روابط گروهی نزدیک و صمیمانه معلم و دانش‌آموز و سایر دست‌اندرکاران فراگرد آموزش و پرورش است، به «بررسی مقایسه‌ای پویایی گروهی معلمان در مدارس با جوهای سازمانی متفاوت» پرداخته‌ایم.

فرضیه‌های این پژوهش عبارتند از:

- ۱- پویایی گروهی معلمان در مدارس با جو سازمانی باز و بسته متفاوت است.
- ۲- پویایی گروهی معلمان در مدارس دخترانه و پسرانه با جو سازمانی یکسان متفاوت است.
- ۳- پویایی گروهی معلمان در مدارس ابتدائی و راهنمایی با جو سازمانی یکسان متفاوت است.

مروری بر پیشینه تحقیق نشان داد که تا امروز تحقیقی در زمینه پویایی گروه‌ها و جو سازمانی مدارس انجام نشده است. اما تحقیقاتی که در زمینه‌های

مربوط به این دو موضوع انجام شده‌اند را به طور کلی می‌توان به دو دسته تقسیم کرد:

۱- محسن مراتب در سال ۱۳۶۹ در تحقیق خود با عنوان بررسی و مقایسه جو سازمانی دانشگاه تهران و دانشگاه اصفهان به این نتیجه رسید که نمودارهای ترسیمی هالپین و کرافت از جو بسته شباهت تام داشتند.

- رودابه کونانی در سال ۱۳۷۴ در تحقیق خود تحت عنوان بررسی جو سازمانی مدارس ابتدائی شهر کوه‌دشت به این نتیجه رسید که ۲۵ درصد مدارس دارای جو سازمانی باز ۴۵ درصد دارای جو کنترل شده و ۳۰ درصد دارای جو بسته هستند.

- علیرضا حیدرزادگان در سال ۱۳۷۵ در تحقیق خود با عنوان بررسی تأثیر جو سازمانی مدارس بر عملکرد دبیران دبیرستانهای پسرانه شهرستان زاهدان به این نتیجه رسید که بین جو سازمانی و عملکرد همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

- نادر مقصود لو در سال ۱۳۷۷ در تحقیق بررسی رابطه رضایت شغلی دبیران با جو سازمانی آنها در دبیرستانهای گرگان به این نتیجه رسید که بین رضایت شغلی دبیران و جو سازمانی مدارس رابطه معنی‌داری وجود دارد.

- میترا گلستان سرورانی در سال ۱۳۷۸ به بررسی مقایسه‌ای روحیه دبیران در دبیرستانهای با جو سازمانی بسته و باز در شهرستان کرمانشاه پرداخت و به این نتیجه رسید که بین روحیه دبیران در دبیرستانهای دارای جو سازمانی بسته و باز تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

۲- تحقیقاتی که زمینه پویایی گروهی انجام شده است:

- ملیحه تعادلی در سال ۱۳۷۱ در بررسی میزان شناخت و عملکرد مدیران مدارس راهنمایی دخترانه شهر تهران پیرامون بهره‌گیری از پویایی شناسی گروهی در مدیریت آموزشی به این نتیجه رسید که با وجود عدم شناخت کافی مدیران از

مباحث پویایی شناسی گروهی در زمینه عملکرد و رفتار مدیران بطور نسبی موفق هستند.

- آذر واثقی در سال ۱۳۷۹ در تحقیقاتی تحت عنوان بررسی مقایسه‌ای میزان پویایی گروه‌ها در سه گونه از دبیرستانها با سبکهای رهبری هنجاری، شخصی و مبادله‌ای به این نتیجه رسید که بین میزان پویایی گروه‌ها در دبیرستانها با سبک رهبری هنجاری، شخصی، مبادله‌ای تفاوت معنی‌داری وجود دارد. هدف کلی که این تحقیق دنبال می‌کند مقایسه میزان پویایی گروهی معلمان در مدارس با جوهای سازمانی متفاوت و ارائه پیشنهادهای جهت بهبود پویایی گروهی معلمان و در نتیجه افزایش کیفیت آموزشی می‌باشد.

روش

روش این تحقیق توصیفی از نوع علمی - مقایسه‌ای است. جامعه آماری مورد تحقیق شامل کلیه معلمان نواحی دوگانه آموزش و پرورش شهر گرگان است که در مقاطع تحصیلی ابتدائی و راهنمایی، دخترانه و پسرانه در بخش دولتی و غیرانتفاعی به صورت تمام وقت مشغول تدریس می‌باشند. تعداد این معلمان شامل ۱۳۹۸ نفر می‌باشد که در واقع این رقم جامعه آماری ما را تشکیل می‌دهند.

در این تحقیق برای تعیین نمونه آماری از فرمول زیر استفاده شده است:

$$N = \frac{S^2 - Z^2}{D^2}$$

که با توجه به آن حجم نمونه ۲۱۸ نفر می‌شود. جهت در نظر گرفتن ریزش تعداد ۲۴۰ عدد پرسشنامه با رعایت تناسبهای موجود در مدارس ابتدائی و

راهنمایی و نیز دخترانه و پسرانه توزیع شد. نمونه آماری با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شده‌اند.

$$S=11/22$$

$$Z=95\%$$

$$D=1/5$$

در این تحقیق از دو پرسشنامه توصیف جو سازمانی و پویایی گروه جهت گردآوری اطلاعات استفاده شده است.

الف- پایایی پرسشنامه توصیف جو سازمانی (OCDO): پرسشنامه قبل از اجرای نهایی بین ۲۵ نفر از معلمان به صورت آزمایشی اجرا گردید سپس با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ اعتبار آن ۸۵٪ محاسبه شد.

ب- پایایی پرسشنامه پویایی گروه از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۹۰٪ محاسبه شد.

روایی محتوایی این پرسشنامه‌ها توسط اساتید محترم تأیید گردید.

استفاده از آمار توصیفی جهت بدست آوردن دامنه، میانگین و محاسبه واریانس و انحراف معیار می‌باشد. از آمار استنباطی جهت بدست آوردن تفاوت بین متغیرهای استفاده شده است. با توجه به عنوان تحقیق و هم چنین سؤالات ویژه تحقیق که به مقایسه می‌پردازد از آزمون t و برای معنی‌دار بودن اختلافات بین متغیرها سطح اطمینان ۹۵٪ استفاده شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

فرضیه ۱- پویایی گروهی معلمان در مدارس با جو سازمانی باز و بسته متفاوت است. چون t محاسبه شده (۷/۵۹) در سطح اطمینان ۹۵٪ با درجه آزادی $d_e=216$ از t جدول بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین فرضیه تحقیق تأیید و

فرضیه صفر رد می‌شود و نتیجه می‌گیریم که: پویایی گروهی در بین معلمان با توجه به جو سازمانی مختلف (باز - بسته) در مدرسه متفاوت است.

فرضیه ۲- پویایی گروهی معلمان که در مدارس دخترانه و پسرانه با جو سازمانی باز عمل می‌کنند متفاوت است. چون t محاسبه شده $1/58$ در سطح اطمینان 95% با درجه آزادی $d_e=114$ از t جدول بحرانی $1/98$ کوچکتر است. بنابراین فرضیه تحقیق رد و فرض صفر تأیید می‌شود و نتیجه می‌گیریم که پویایی گروهی معلمان که در مدارس دخترانه و پسرانه با جو سازمانی باز عمل می‌کنند متفاوت نیست.

فرضیه ۳- پویایی گروهی معلمان که در مدارس دخترانه و پسرانه با جو سازمانی بسته عمل می‌کنند متفاوت است. چون t محاسبه شده $(3/51)$ در سطح اطمینان 95% با درجه آزادی $d_e=100$ از t جدول بحرانی $1/98$ بزرگتر است بنابراین فرضیه تحقیق تأیید و فرضیه صفر رد می‌شود و نتیجه می‌گیریم که پویایی گروهی که در مدارس دخترانه و پسرانه با جو سازمانی بسته عمل می‌کنند متفاوت است.

فرضیه ۴ - پویایی گروهی معلمان که در مدارس ابتدایی و راهنمایی با جو سازمانی باز عمل می‌کنند متفاوت است. چون t محاسبه شده $(0/28)$ در سطح اطمینان 95% با درجه آزادی $d_e=114$ از t جدول بحرانی $1/96$ بزرگتر است بنابراین فرضیه تحقیق تأیید و فرضیه صفر رد می‌شود و نتیجه می‌گیریم که پویایی گروهی معلمان که در مدارس ابتدایی و راهنمایی با جو سازمانی باز عمل می‌کنند متفاوت است.

فرضیه ۵- پویایی گروهی معلمان که در مدارس ابتدایی و راهنمایی با جو سازمانی بسته عمل می‌کنند متفاوت است. چون t محاسبه شده $(0/28)$ در سطح اطمینان 95% با درجه آزادی $d_e=100$ از t جدول بحرانی $1/98$ کوچکتر است. بنابراین فرضیه تحقیق رد و فرضیه صفر تأیید می‌شود و نتیجه می‌گیریم که

پویایی گروهی معلمان که در مدارس ابتدائی و راهنمایی با جوسازمانی بسته عمل می‌کنند متفاوت نیست.

پیشنهادهات

الف) بر اساس نتایج تحقیق:

۱- با توجه به اینکه افزایش پویایی گروهی می‌تواند زمینه را برای تدریس و یادگیری اثربخش فراهم سازد، به برنامه ریزان پیشنهاد می‌شود با ایجاد فعالیت‌های تفریحی- آموزشی زمینه برقراری روابط صمیمانه و همکاری دوستانه بین معلمان و مدیر را فراهم سازند.

۲- به برنامه ریزان پیشنهاد می‌شود که با برگزاری دوره‌های آموزشی ضمن خدمت برای مدیران، آنان را با روش‌های نوین مدیریت، تغییر در جو سازمانی مدارس (حرکت به سمت جو باز) و برقراری روابط انسانی به شیوه مناسب آشنا سازند.

۳- به برنامه ریزان پیشنهاد می‌شود مدیران مدارس را از نتایج تحقیق پژوهشگران در زمینه مدیریت آموزشی آگاه سازند و مدارس با با مجلات مختلف در این زمینه مشترک سازند.

ب) توصیه به محققان دیگر:

۱- به محققان توصیه می‌شود که به بررسی مقایسه‌ای پویایی گروه‌ها در بین دبیران دبستانها در جوهای سازمانی متفاوت بپردازند و نتایج آن را با نتایج این تحقیق مقایسه نمایند.

۲- به محققان توصیه می‌شود که به بررسی مقایسه‌ای پویایی گروه‌های دانش‌آموزان با توجه به جو سازمانی متفاوت بپردازند و نتایج آن را با نتایج این تحقیق مورد بررسی قرار دهند.

۳- از آنجا که نتایج آماری هر پژوهش تنها به جامعه آماری همان پژوهش قابل تعمیم است پیشنهاد می‌شود این پژوهش در سطحی گسترده‌تر مجدداً اجرا گردد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

کتابنامه

- آگ، برن و نیم کف، (۱۳۴۲)، زمینه جامعه‌شناسی (اقتباس، امیرحسین آریانپور)، تهران، فرانکین.
- اودا، کنتز، (۱۳۷۰)، اصول مدیریت، جلد دوم، (محمدعلی طوسی، مترجم)، تهران، مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- ایران نژادپاریزی، مهدی و ساسان‌گهر، پرویز، (۱۳۷۵)، سازمان و مدیریت از تئوری تا عمل، تهران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
- پاشا شریفی، حسن، (۱۳۷۵)، روش تحقیق (جزوه درسی)، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرکز.
- تولیتی، سید منصور، (۱۳۷۵)، تئوریهای سازمان (جزوه درسی)، ساری، دانشگاه آزاد اسلامی.
- دیویس، کیت و استورم، جان تیو، (۱۳۷۳)، رفتار انسان در کار (رفتار سازمانی)، (محمدعلی طوسی، مترجم)، تهران، مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- دیویس، استانی، (۱۳۷۶)، مدیریت فرهنگ سازمانی (ناصر میرسپاسی و پرچهر گرجی، مترجم)، تهران، انتشارات مروارید.
- دسلر، گری، (۱۳۷۳)، مبانی مدیریت، جلد اول، (داود مدنی، مترجم)، تهران، انتشارات قدس.
- دلاور، علی، (۱۳۷۵)، احتمالات و آمار کاربردی در روان‌شناسی و علوم تربیتی، تهران، انتشارات رشد.
- دهخدا، علی‌اکبر، (۱۳۷۳)، لغت‌نامه دهخدا، جلد یازدهم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- رابینز، استیفن، (۱۳۷۴)، رفتار سازمانی، جلد دوم، (علی پارسائیان و سید محمد اعرابی، مترجم)، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش بازرگانی.

- رضایی دولت‌آبادی، حسین، (۱۳۷۴)، بررسی رابطه جو سازمانی و رضایت شغلی در بین کارکنان نوب آهن اصفهان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی تهران.
- سیف، علی‌اکبر، (۱۳۷۶)، روشهای اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی، تهران، نشر روان.
- ساعتچی، محمود، (۱۳۷۵)، روانشناسی بهره‌وری، تهران، انتشارات پیرایش.
- شفیع آبادی عبدال...، (۱۳۷۵)، پویایی گروه و مشاوره گروهی، تهران، انتشارات رشد.
- علاقه‌بند، علی، (۱۳۷۷)، اسفندماه، جو سازمانی مدرسه، فصلنامه مدیریت در آموزش و پرورش.
- علاقه‌بند، علی، (۱۳۷۸)، مبانی نظری و اصول مدیریت آموزشی، تهران، نشر روان.
- گلشن فومنی، محمد رسول، (۱۳۷۶)، پویایی گروهی و سنجش آن، تهران، نشر شیفته.
- گلستانی سروانی، میترا، (۱۳۷۸)، بررسی مقایسه‌ای روحیه دبیران در دبیرستانهای با جو سازمانی باز و بسته، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی.
- مراتب، محسن، (۱۳۶۹)، بررسی مقایسه‌ای جو سازمانی دانشگاه اصفهان و تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی تهران.
- موکی یلی، روزبه، (۱۳۷۰)، پویایی گروه‌ها، شناخت مسأله و کاربردهای عملی آن، (فریدون وحید، مترجم)، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی.
- مقصدولو، نادر، (۱۳۷۷)، بررسی رابطه رضایت شغلی دبیران با جو سازمانی آنها در دبیرستانهای گرگان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی ساری.

- مورهد و گریفین، (۱۳۷۴)، رفتار سازمانی، (سید مهدی الوانی و غلامرضا معمارزاده، مترجم) تهران، انتشارات مروارید.
- میسکل و هوی، (۱۳۷۶)، تئوری تحقیق و عمل در مدیریت آموزشی، جلد دوم، (میرمحمد سید عباس‌زاده، مترجم)، ارومیه، انتشارات دانشگاه ارومیه.
- معین، محمد، (۱۳۵۴)، فرهنگ فارسی، جلد سوم، تهران انتشارات امیرکبیر.
- ترث وی، مری، (۱۳۷۷)، درآمدی بر گروه‌سنجی و پویایی گروه (غلام‌عباس توسلی، مترجم)، تهران انتشارات دانشگاه تهران.
- نادری، عزت‌ا... و سیف نراقی، مریم، (۱۳۷۶)، روشهای تحقیق و چگونگی ارزشیابی آن در علوم انسانی، تهران، انتشارات بدر.
- واثقی، آذر، (۱۳۷۹)، بررسی مقایسه‌ای میزان پویایی گروه‌ها در سه گونه از دبیرستانهای با سبک‌های رهبری هنجاری، شخصی و مبادله‌ای، پایان نامه کارشناسی ارشد، مرکز مدیریت دولتی ساری.
- هومن، حیدرعلی، (۱۳۷۴)، شناخت روش علمی در علوم رفتاری (پایه‌های پژوهش)، تهران، انتشارات پارسا.
- Johnson, D.W. , and Johnson, F.P. (1982). Group theory and group skills. N.J, prentice-Hall.
- jame, E. Stockemn . (1999, summer). Bulding a quality H. R organization . Uhuman resource mangent.